

Kállay Kotász Zoltán

Mivégre, mivelhogy

Amikor az Alba Kör, majd később a Legendaképző Intézet kiadásában megjelenő MintHa folyóirat megszűnt, és Mindigderúvel úrnak elmeséltem, hogy a lapban megkezdett bányászati tevékenységemet nincs módomban folytatni, „Nahát. Akkor” – szólt szürmagyarul, majd odébbrobogott, jelezve, hogy mellékes témára nem kíván több szót pazarolni. Én pedig, tolmács híján, álltam, mint adóhatósági elnök a követségen.

Keveset kellett azonban a naptárban lapozni, telefonhívás érkezett, és Mindigderúvel (alias Szondi György) úr teljesen szabatos mondatokban rákérdezett, hogy vendégszerkesztőként vállalom-e? De nem úgy ám, ahogy szoktam, fertályévre előretolva a nekifogást, hanem most, azonnal. Így tudtam meg, hogy a Napútban, egy tematikus szám erejéig, folytathatom a szívemnek kedves munkát, elfeledett írók és – ezúttal, jelen lapszámban, melyet kezében tart a Kedves Olvasó, kizárólagosan – költők felidézését, újrabemutatóját.

Készségesen belátom, a szerkesztői feladat rendkívül könnyű. Könnyű, mivelhogy Petőfi Sándoron és József Attilán kívül jószerivel mindenki elfeledett költő nálunk. De valóban: ki az elfeledett? Nem osontam be nyilvános és zárt állományú könyvtárakba, hogy polcokon sorakozó könyvtestek tetején a porréteg vastagságát detektáljam, iskolai tankönyveket, kritikai és tanulmányköteteket sem ütöttem fel, hogy ellenőrizsem, kivel foglalkoznak, kiről feledkeznek el tudoraink, segítségemre siettek viszont a régi jegyzeteim, mely lírikusok maradtak ki a *Hét évszázad magyar versei* és a *Hét évszázad magyar költői* című teljességre törekvő, illetve egyéb, most nem idézett című kevésbé törekvő gyűjteményekből. Legkivált azonban a modern informatikára, az internetre támaszkodtam; jól ellenőrizhető ugyanis, hogy a leglátogatottabb magyar enciklopédiában mely költő iránt mekkora az érdeklődés, ki körül keresgélnek, kattintgatnak az olvasók. Azokat, akikre átlagosan napi két odapislantásnál több esett, a szerkesztői önkény cezúrájával már a válogatásból kirekesztettem – de nem akarom az objektivitás látszatát kelteni, mert ha használtam is mankókat, mint minden esetben, végső soron az ízlés(em) döntött: mind a költők kiválogatásánál (mely merítés végül több száz lehetséges jelölt közül emelte ki a mostaniakat), mind a verseket illetően. Utóbbiaknál segítségemre siettek az örökösök is, számos hagyatékban maradt, eddig nem közölt költeményt ajánlva, amiért hálás köszönetemet fejezem ki ezúton is!

Más volt a viszonyulásom, ezért másként estek latba azok a szerzők, akik a közelmúltban hunytak el. Náluk nem méricskéltem ismertséget-feledettséget, hanem a veszélyérzettől áthatva, hogy a jelen idejű, talán fokozottabb érdeklődés irányukban a tragikus elvesztésük tektonikus következménye is, de idővel (mint oly sok esetben) ez csitulhat, így nagy számban idézem ide őket (*Oly távol és oly közel*). Megint csak, hangsúlyozom: a saját szubjektív vonzalmaim mentén.

A Nyugat nagyjainak árnyékából sokan nem tudtak előlépni, de ugyanez elmondható az avantgárd követőiről is, akiket Kassák Lajos gyűjtött buzgón maga köré, hogy aztán buzgalmával és hatalmas életművével el is takarja őket. Nekik szentelem a *Veterán avantgárd* rovatot.

Szintén Osváth folyóiratát lehet emlegetni, ha feltesszük a kérdést, hogy miért nem beszélünk szinte soha szecessziós magyar irodalomról? Ez a markáns és fontos művészeti irány nem hagyott érdemi nyomot az íróinkon? Hagyott, de a Nyugat beszippantotta, és gyorsan fel is „oldotta” az ilyen irányú törekvéseket, a (jogos vagy nem jogos?) szerkesztői bírálatokkal – felszínesség, öncélú stilizálás, modorosság – gyors továbblépésre vagy félrehúzódnásra ösztökélve az érintetteket. Mégis, kísérleti jelleggel, megpróbálom megmutatni, hogy kik voltak, illetve lehetnek volna, ha kiteljesednek, az irányzat hazai képviselői (*Az elszalasztott szecesszió*).

Kutakodásom során sok egyéb mellett azt a szomorú tapasztalatot gyűjtöttem, hogy számos író és költő esetében leküzdhetetlen hátrányt jelentett az elszakadás, az anyaországon kívüli élet és alkotás. A huszadik század első felében még látszott egyfajta tudatos küzdelem azért, hogy a művészeink nemzethez tartozását, közösségét és – kvalitásuknak megfelelő – jelenlétét, elismerését biztosítsuk, ez azonban később, mint tudjuk, lehetetlenné vált, ma pedig, amikor ismét lehetséges volna, a szándék hiányzik. (Megjegyezhető: még a Budapestről elszakadás is olyan kizuhanást jelentett a látótérből, a mindenkori „központi szűk látótérből”, de egyúttal gyakran az éltető közösségi és pályatársi figyelemből is, amely hangot némitó és sorsot nehezítő tényezővé vált. Ilyen megfontolásból kerültek a *Hét határról, hazulról* rovatba nemcsak határon túli, hanem fizikailag azon belüli, de félrevonult, és ezért mellőzött művészek.)

Más lélektani háttérrel mutatnak, ezért elkülönülnek a fentiektől azok, akik nem keresték a nyilvánosságot, nem kívántak részt venni az „irodalmi életben”, életművet sem építettek tudatosan, sőt, talán az alkotói megfogalmazáshoz is csak időszakosan, bizonyos élethelyzetekben nyúltak, amikor pedig igen, nehézkesen, lassan, hosszan csiszolgtatva. Lehetséges, hogy definíciószerűen nem is tekintették magukat költőnek vagy írónak, az utókornak mégis ekképp kell tárgyalnia őket, a műveik művessége okán (*A megszólalás aszkétái*).

Lapozgatva a folyóiratot, felmerülhet az Olvasóban, hogy rendben, költők seregszemléjét tartom a kezemben, de akkor mit keresnek itt széles mederben elterülő prózák? A szövegek, amelyek szemre, tördelésre prózák – megítélésemben valójában költemények, olyan ihletettséggű és lüktetésű darabok, amelyek létrehozójáról, némely esetben az eddigi „besorolásukat” is felülírva, ki lehetne mondani, hogy Lírikus.

Mivel minden elmondódott, amit részemről e helyen elmondani érdemes: köszönet a mesternek, Mindigderűvel úrnak a lehetőségért és az élvezetért! Mert szerkeszteni élvezet.